

УДК 037.376

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Трухан Марія Андріївна
М.Хмельницький

У статті обґрунтовуються наукові підходи до моделювання професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів. Розглянуто основні складові моделі та зображено її графічний вигляд. Основна увага зосереджена на характеристичні принципи, які виступають профільними у формуванні готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів. Визначено педагогічні умови та розкрито практичні механізми (етапи, методи, форми) організації підготовки майбутніх фахівців.

Ключові слова: модель, принципи, етапи, методи, критерії та рівні готовності, педагогічні умови.

В умовах суттєвих перетворень в усіх основних суспільних сферах, конфлікти є досить частим явищем, уникнути яких повністю неможливо. Тому, підготовка кваліфікованих соціальних педагогів у ВНЗ є актуальною проблемою в сучасних умовах, адже сьогоднішня соціально-педагогічна сфера потребує висококваліфікованих фахівців, здатних до самостійного мислення та прийняття відповідальних рішень. Завдання професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів можна вирішувати у вищому навчальному закладі, підвищуючи рівень викладання фахових дисциплін, цілеспрямовано формуючи у студентів конфліктологічні уміння, навички та розвиваючи необхідні здібності.

Наші дослідження підтвердили, той факт, що на сьогоднішньому етапі формування готовності студентів напрямку «Соціальна педагогіка» до розв'язання професійних конфліктів від-

бувається практично стихійно, найчастіше зовсім не усвідомлено з боку самого суб'єкта діяльності. Отже, можна стверджувати, що без удосконалення умінь і навичок вирішення конфліктних ситуацій досягнути високого рівня сформованості готовності до розв'язання професійних конфліктів видається надзвичайно проблематичним завданням. Встановлено, що система професійної підготовки соціальних педагогів, яка існує сьогодні, не забезпечує належної готовності випускників ВНЗ до розв'язання конфліктів, які повсякчас зустрічаються у професійній діяльності. Молодий фахівець, який отримав основний багаж знань після закінчення навчального закладу потребує чимало часу для адаптації до умов професійної діяльності. Зважаючи на це вимагає суттєвого вдосконалення процес формування готовності соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури виявив всезростаючий інтерес до проблеми конфліктів у педагогічному процесі навчальних закладів різних рівнів (Г. Антонов, С. Баникіна, Г. Болтунова, В. Журавльов, А. Лукашенко, Л. Петровська, Н. Самоукіна та ін.). На наш погляд, саме конфліктологічна готовність соціальних педагогів зможе допомогти адаптації населення, в першу чергу молодому поколінню, до змінених суспільних умов. Тому, говорячи про підвищення професійно-педагогічної майстерності соціальних педагогів, слід, на наше переконання, в цілі такої підготовки включати й цілі щодо формування у майбутніх соціальних педагогів готовності до розв'язання професійних конфліктів. З цієї метою нами була розроблена та апробована модель форму-

вання готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів.

Отже, метою статті є обґрунтування моделі формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів за рахунок її реалізації у практику освітнього процесу ВНЗ.

Ученими достатньо уваги приділено опису такої категорії, як педагогічна модель. Зокрема Л. Пустовіт модель як термін іншомовного походження трактує як «зразок, примірник чого-небудь, схема для пояснення якогось явища або процесу» [3, с.433]. Як зазначає В. Ягупов [5, с. 227], наукова категорія «модель» має еталонне значення, яке «визначає цілі, основи організації та проведення навчального процесу». М. Ярмаченко [2, с. 323] вважає, що метод моделювання лежить в основі будь-якого методу наукового дослідження – як теоретичного, при якому використовуються різноманітні знакові, абстрактні моделі, так і експериментального, де використовуються предметні моделі. Загалом, педагогічне моделювання забезпечує достовірність обробки отриманих результатів.

Таким чином, аналіз наукових джерел з даної проблематики дав нам можливість визначити модель формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів як комплексну інтегровану схему, що включає в себе послідовність оперативних дій, які впливають на підвищення готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів.

При розробці моделі ми опиралися на дослідження Г. Дми-

тренка щодо факторно-критеріального моделювання; Г. Сльникової стосовно визначення факторів і параметрів педагогічної діяльності та І. Зязюна, І. Сагач щодо «дидактичного моделювання». Ми виходили з поняття, що модель, як система дій, яка повинна: забезпечувати адекватне розуміння змодельованих властивостей; враховувати відповідні особливості освітнього процесу у ВНЗ; бути спрямованою на досягнення бажаного результату.

Створена нами модель включає такі взаємозалежні складові елементи формування готовності як:

- мету, що полягає у формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів;
- організацію підготовки (принципи, етапи, методи та форми підготовки майбутніх соціальних педагогів)
- критерії та рівні готовності до розв'язання професійних конфліктів
- педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів
- результат підготовки – сформована готовність майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів.

Зазначимо, що усі компоненти моделі були спрямовані на оволодіння майбутніми соціальними педагогами гносеологічним, мотиваційним, особистісним та операційним критеріями готовності. Реалізація усіх вищезазначених складових частин моделі сприяє формуванню належного рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів. Графічне зображення моделі представлено на рис. 1.

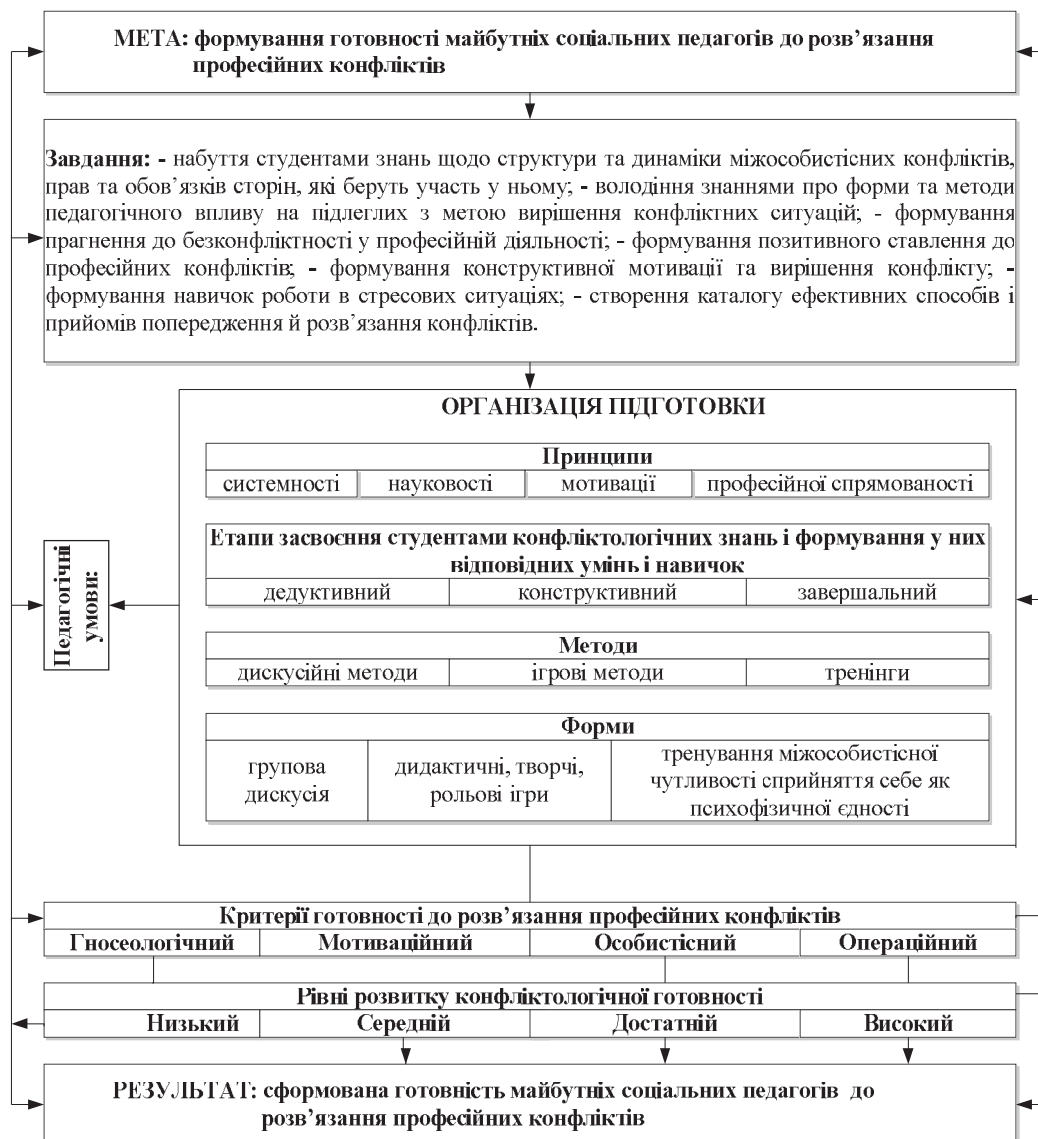

Рис. 1. Модель формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів

У нашому баченні розроблена нами модель покликана вирішувати низку стратегічних завдань, зокрема:

- забезпечити високий рівень професійної освіти;
- стимулювати навчально-пізнавальну діяльність студентів;
- підвищити професіоналізм майбутніх соціальних педагогів.

За нашими спостереженнями можна стверджувати, що в підготовці майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів надзвичайно важливою умовою є забезпечення належної теоретичної бази знань та оволодіння практичними вміннями. Формування у майбутніх соціальних педагогів теоретичних знань та практичних навичок до розв'язання професійних конфліктів ми забезпечували завдяки системному підходу. Прихильниками даного підходу в педагогіці є Ю. Бабанський, Ю. Ко-наржевський, Н. Кузьміна.

Враховуючи те, що система – це (від гр. *systema* – ціле, що складене з частин) цілісний, закономірно побудований динамічний об'єкт, в якому установлений порядок взаємозв'язаних і взаємодіючих компонентів, що утворюють її внутрішню структуру, ми використовуємо її ознаки в організації формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів. А саме, організація процесу підготовки розуміється нами як цілісне утворення, що реалізується завдяки його основним взаємопов'язаним компонентам, спрямованим на досягнення певної мети.

Принцип системності стосується як змістового, так і процесуального компонентів навчального процесу, тобто визначає логіку і послідовність підготовки студентів до діяльності з розв'язання професійних конфліктів. Я. Коменський вважав цей принцип одним із основних правил освіти: освіта стане зрозумілою, а тому міцною й ґрунтовною, якщо все те, що викладається і вивчається, буде не темним і заплутаним, а світлим, роздільним, розчленованим, ніби пальці руки. [4, с. 161].

Принцип науковості процесу формування конфліктологічної готовності висуває підвищені вимоги до змісту кожного заняття і, відповідно, створює сприятливі умови для всебічного розвитку особистості [4, с. 160]. Дотримання цього принципу вимагає: добирання навчального матеріалу з урахуванням останніх досягнень науки; розкриття причинно-наслідкових зв'язків конфліктологічних явищ; забезпечення тісного зв'язку навчального матеріалу з життям та професійною діяльністю майбутнього соціального педагога.

Аналіз досвіду сучасних педагогів-новаторів показує, що найбільш ефективним напрямком підвищення якості будь-якого навчання є створення таких психолого-педагогічних умов, в яких об'єкт навчання спроможний зайняти активну особистісну позицію і найбільш повною мірою розкритися не тільки як об'єкт навчальної діяльності, а й як суб'єкт. Бути суб'єктом для того, хто навчається, означає його перетворення із пасивної істоти в активну, тобто архітектора власних навчально-пізнавальних дій і зацікавленого учасника їх здійснення. [4, с. 170]. Тому *принцип мотивації* передбачає, що в процесі формування конфліктологічної готовності майбутніх соціальних педагогів необхідно формувати їх інтерес до роботи з розв'язання конфліктних ситуацій, надавати особистісного смислу й конкретного змісту їх навчальній діяльності.

Принцип професійної спрямованості визначає значення зв'язку навчання з практикою. Вказує на необхідність максимального наближення навчальних ситуацій до умов майбутньої діяльності соціальних педагогів.

Формування конфліктологічної готовності майбутніх соціальних педагогів доцільно здійснювати у декілька етапів. Зокрема, нами було виділено три етапи:

- I – етап (1-2-й курс навчання) – дедуктивний;
- II – етап (3-й курс) – конструктивний;
- III – етап (4-й курс) – завершальний.

На першому етапі майбутній соціальний педагог набуває вміння: бачити й усвідомлювати різного роду конфліктну ситуацію, визначити особливості конкретної конфліктної ситуації, розрізнити об'єктивні й суб'єктивні умови виникнення й перебігу конфлікту. Другий етап у практичній підготовці майбутніх соціальних педагогів дозволяє сформувати у студентів вміння виявляти причини виникнення, шляхи й способи вирішення конфліктів, виділяти прийоми й методи впливу, моделювати конфліктну ситуацію та знаходити варіанти вирішення конфлікту. Третій, завершальний етап – це набуття навичок професійного вирішення конфліктних ситуацій. На цьому етапі у студентів формується вміння аналізувати, спрямовувати конфліктну ситуацію, накопичувати різноманітні варіанти вирішення конфліктів.

Ще однією складовою моделі формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів є методи. В. Ягупов визначає методи, як «способи та прийоми спільної діяльності учителів і учнів, які спрямовані на оволодіння знаннями, навичками та вміннями, різнобічний розвиток розумових і фізичних здібностей останніх, формування у них якостей, необхідних для повноцінної життєдіяльності та майбутньої професійної діяльності» [4, с. 178].

Ми поділяємо думку Ю. Ємельянова [1], щодо поділу активних методів підготовки на три основних блоки, а саме: – дискусійні методи (групові дискусії тощо); – ігрові методи (дидактичні, творчі, рольові ігри); – тренінги (тренування міжособистісної чутливості сприйняття себе як психофізичної єдності). Методи формування конфліктологічної готовності не є ізольованими один від одного, тому що жоден із них не є універсальним і за його допомогою не можна вирішити всіх завдань конфліктологічної готовності. Їх ми використовували в системі, комплексно.

Щодо основних, на наш погляд, педагогічних умов, які сприяють формуванню конфліктологічної готовності в соціальних педагогів, то сюди ми відносимо:

I. Формування в майбутніх соціальних педагогів позитивної мотивації до конструктивного врегулювання й вирішення конфліктів.

II. Збагачення змісту підготовки спеціальними конфліктологічними знаннями (сутність, структура, функції, механізми попередження і розв'язання конфліктів);

III. Забезпечення високого рівня володіння майбутніми соціальними педагогами вміннями, навичками та професійно важливими якостями.

IV. Стимулювання механізму самовдосконалення майбутніх соціальних педагогів у галузі розв'язання професійних конфліктів;

Висновок. Таким чином, формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів – це складний, багатоаспектний і суперечливий процес, який можна представити як сукупність певних компонентів, об'єднаних спільним задумом і планом. Тому, розроблена нами модель формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів поєднує в цілісну систему й показує логічні взаємозв'язки між всіма елементами задіяними в конфліктологічному навчанні студентів. Використання запропонованої нами моделі покликано удосконалити роботу з формування у майбутніх соціальних педагогів-професіоналів необхідного рівня конфліктологічної готовності.

Перспективи подальших наших розвідок передбачатимуть висвітлення результатів впровадження моделі у практичну підготовку майбутніх соціальних педагогів.

Література та джерела

1. Эмельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Эмельянов – Л. : Изд-во ЛГУ, 1985. – 166 с.
2. Педагогічний словник / [ред. М. Д. Ярмаченко]. – К. : Пед. Думка, 2001. – 363 с.
3. Словник іншомовних слів : 23000 слів та термінологічних словосполучень / Л. О. Пустовіт (уклад.). – К. : Довіра, 2000. – 1017 с.
4. Ягупов В. В. Педагогіка : Навчальний посібник / В. В. Ягупов – Київ, 2000. – 424 с.
5. Ягупов В. В. Педагогіка : навчальний посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 560 с.

В статье обосновываются научные подходы моделирования профессиональной подготовки будущих социальных педагогов к решению профессиональных конфликтов. Рассмотрены основные составляющие модели и представлено ее графический вид. Основное внимание сосредоточено на характеристике принципов, выступающих профильными в формировании готовности будущих социальных педагогов к решению профессиональных конфликтов. Определены педагогические условия и раскрыто практические механизмы (этапы, методы, формы) организации подготовки будущих специалистов.

Ключевые слова: модель, принципы, этапы, методы, критерии и уровни готовности, педагогические условия.

The article substantiated scientific approaches to simulation of professional training future social teachers to resolve professional disputes. Considers the basic components of the model and shown it graphically. The main focus is on the characteristics of the principles that are the specialized in the formation of future social pedagogues to resolve professional disputes. Defined pedagogical conditions and practical mechanisms disclosed (steps, methods, forms) preparing of future professionals.

Key words: model, principles, stages, methods, criteria and levels of readiness, pedagogical conditions.